

Jihočeská Univerzita v Českých Budějovicích,
Studentská 13, 370 05 České Budějovice

Bakalářská práce

Česká národní banka a proces přípravy zavedení měny euro

Vypracovala: Daniela Bříská

Studijní program: B 6208 Ekonomika a management

Obor: Účetnictví a finanční řízení podniku

Specializace: pro české firmy

Katedra: účetnictví a financí

Vedoucí bakalářské práce: Ing. Růžena Višková, Ph.D.

České Budějovice – duben 2007

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma: „Česká národní banka a proces přípravy zavedení měny euro“, vypracovala zcela samostatně na základě vlastních zjištění a materiálů, které uvádím v seznamu literatury.

V Českých Budějovicích dne 9. dubna 2007

Daniela Bříská

Poděkování

Úvodem své práce bych chtěla poděkovat vedoucí mé bakalářské práce Ing. Růženě Víškové, Ph.D., za odborné vedení a cenné rady při zpracování tohoto tématu. Současně také děkuji všem, kteří mi svými odbornými radami a připomínkami napomohli k úspěšnému vypracování této práce.

OBSAH

	Str.
Úvod – vymezení cíle a metodika práce.....	6
1. Vznik centrální banky na našem území.....	7
1.1. Vývoj centrálního bankovníctví na našem území do roku 1993.....	7
1.2. Vznik České národní banky.....	10
2. Česká národní banka, její postavení a úlohy.....	11
2.1. Charakteristika ČNB.....	11
2.2. Hlavní cíl činnosti ČNB.....	11
2.3. Základní podmínky pro plnění cíle ČNB.....	12
2.4. Funkce České národní banky.....	12
3. Měnová politika České národní banky	15
3.1. Měnová politika ČNB před vstupem ČR do EU.....	15
3.2. Měnová politika ČNB po vstupu ČR do EU.....	15
3.3. Cílování inflace.....	15
3.4. Význam udržení nízké inflace.....	16
3.5. Koncentrace měnové politiky na budoucí vývoj.....	16
3.6. Vliv přistoupení ČR k EU a později k eurozóně na ČNB.....	17
4. Evropská unie.....	19
4.1. Vznik EU	19
4.1.1. Co je to Evropská unie a její vznik.....	19
4.1.2. Tři pilíře budování tzv. eurodomu.....	20
4.1.3. Rozšiřování EU.....	22
4.1.4. Cesta ČR do EU.....	22

4.2. Konvergenční kritéria.....	23
4.2.1. Kritéria konvergence.....	23
4.2.2. Maastrichtská kritéria.....	25
4.2.3. Kritéria pro vstup do kursového mechanismu ERM II.....	25
5. Kritéria a jejich plnění.....	26
5.1. Kritérium cenové stability.....	26
5.2. Kritérium udržitelnosti veřejných financí.....	28
5.3. Kritérium stability měnového kurzu.....	31
5.4. Kritérium dlouhodobých úrokových sazeb.....	32
5.5. Hodnocení.....	32
5.6. Porovnání plnění kritérií konvergence mezi Slovinskem a ČR.....	34
6. Měnová unie a euro.....	39
6.1. Vznik nových institucí	39
6.2. Postup při zavedení eura	40
6.3. Výhody a nevýhody spojené se zavedením jednotné měny.....	42
7. Závěr.....	45
8. Summary.....	47
Seznam zkratk.....	49
Seznam tabulek a grafů.....	50
Seznam použité literatury	51

Vymezení cíle

Česká národní banka má jako centrální banka v našem bankovním systému výjimečné postavení. Za poměrně krátkou dobu existence ČNB se její postavení i úlohy postupně měnily a další významné změny ji očekávají v souvislosti s plánovaným zapojením do kursového mechanismu ERMII Evropského měnového systému a později se vstupem České republiky do oblasti jednotné měny euro.

Cílem této práce bylo charakterizovat roli ČNB v procesu příprav na zavedení měny euro a její proměňující se roli v novém charakteru měnové politiky v Evropské unii a po přistoupení ČR do eurozóny. Těžištěm práce je proto charakteristika měnové politiky ČNB v jednotlivých obdobích - bezprostředně po jejím vzniku, v předvstupní etapě 1995 – 2004 a od vstupu ČR do EU po současnost – a také naznačení předpokládaných změn v dalších dvou etapách začleňování ČR do EU. Porovnání těchto jednotlivých období ukázalo postupný vývoj ČNB, proces posilování její nezávislosti na politických vlivech, ale zároveň i určitého omezování jejího samostatného rozhodování o měnové politice v souvislosti s integrací České republiky do EU.

Dále jsem se zaměřila na nové instituce, jež vznikly v EU v souvislosti s jednotnou měnovou politikou Eurosystemu a o této politice rozhodují. Protože jejich rozhodnutí jsou platná pro všechny členské státy eurozóny, a tedy perspektivně i pro Českou republiku, mají zásadní význam pro postavení ČNB. Zavedení eura totiž bude zároveň znamenat ukončení autonomie ČNB v oblasti řízení měnové politiky.

Integrace ČR do EU je dlouhodobý proces, který bude trvat ještě několik let a v průběhu tohoto období může být do jisté míry modifikován. Proto jsou některé předpoklady uvedené v této práci pouze spekulativní a nemusí být v budoucnu zcela realizovány.

Metodika práce

Potřebné údaje pro zhotovení práce byly nalezeny převážně na internetových stránkách s finanční a bankovní tematikou, zejména s tematikou centrálních bank. Také bylo čerpáno z dostupné odborné literatury vypůjčené z knihovny. Vlastní sestavení práce se skládalo ze shromažďování dostupných dat k uvedenému tématu, následně jejich rozřídění, porovnávání, posouzení a vybrání vhodných informací. Příslušná data byla upravována, aktualizována a posléze zařazena do práce.

1.Vznik centrální banky na našem území

Česká národní banka je poslední z řady centrálních bank působících na našem území od počátku 19.století až po vznik samostatné České republiky. Postavení a úlohy těchto bank se proměňovaly v závislosti na politických a hospodářských poměrech daného období.

1.1 Vývoj centrálního bankovníctví na našem území do roku 1993

Za první centrální banku, která vznikla na našem území, se dá považovat centrální banka vzniklá na území tehdejší Rakousko – Uherské monarchie. Byla jí Privilegovaná Rakouská národní banka, která vznikla jako soukromá akciová společnost k 1. červnu 1816 a o rok později, 15. června 1817, získala emisní monopol na území Rakouska původně na 25 let. Ve skutečnosti se nestala výsadním emitentem hotovostních peněz, neboť kromě ní emitovalo ve značném rozsahu hotovostní peníze – státopvky - i ministerstvo financí. Jeho význam v emisní oblasti byl ještě posílen 1. července 1841, odkdy byla banka pod přímou kontrolou vlády.

V roce 1867 se bankovky Privilegované Rakouské národní banky začaly přijímat i na území Uherska. O jedenáct let později, v roce 1878, byla po složitých rakousko-uherských jednáních založena nová centrální banka – Rakousko-Uherská banka. Současně se stala výsadním emitentem hotovostních peněz na celém území Rakouska-Uherska, avšak i tato banka byla pod vysokým stupněm kontroly ze strany vlády, na kterou se tak emisní monopol fakticky přesunoval. Měnová politika v té době neměla velký význam s ohledem na to, že drtivá většina množství peněz v oběhu byla spojena s hotovostními penězi krytými drahým kovem – stříbrem a od roku 1892 zlatem - podle Zákona o peněžní reformě z 2. srpna 1892.

O množství emitovaných peněz, resp. o dodržování krytí drahým kovem, však rozhodovala vláda. Bilance centrální banky byla po dlouhou dobu tajná a z dostupných pramenů vyplývá, že často úvěrovala vládu, což vedlo v roce 1873 ke státnímu bankrotu.

Po vzniku samostatné Československé republiky došlo k podstatným změnám i v oblasti měnové a finanční. Podle zákona 84 z 25. února 1919 o peněžní reformě proběhla v době od 3. do 12. března 1919 měnová odluha, během které došlo k úplnému stažení peněz

platných na území Rakouska – Uherska a k zavedení nové měny – československé koruny. Stažené bankovky byly okolkovány a ve výši 50% ze staženého množství dočasně vráceny do oběhu, druhá polovina byla pokryta emisí nezcizitelných vládních dluhopisů s úrokem 1%. Do července roku 1920 byly okolkované bankovky vyměněny za novou československou měnu.

V letech 1919 – 1926 funkce centrální banky zabezpečoval Bankovní úřad ministerstva financí. Svou činnost zahájil 11. března 1919 a mezi jeho základní úkoly patřily správa domácího peněžního oběhu, zabezpečování devizové činnosti státu, správa státního dluhu a soustředování zlatých rezerv státu.

K 1. dubnu 1926 byla založena Národní banka československá. Byla akciovou bankou, kde stát vlastnil pouze jednu třetinu akcií, ale měl nad ní kontrolu. Na radu vlády prezident jmenoval guvernéra a ministr financí dosazoval do banky vládního komisaře s právem kontroly činnosti banky. Národní banka československá měla emisní monopol a prováděla měnovou politiku. Zajímavostí je, že mohla úvěrovat nejenom banky, ale i podniky, nesměla však přímo ani nepřímo úvěrovat stát. Podle zákona z roku 1929 banka udržovala kurs koruny podle standardu zlaté devizy při stanoveném zlatém obsahu : 1Kč = 44,58mg zlata. Bankovky banky měly povinné zlaté krytí ve výši 25%, i když v letech 1934 a 1936 v souvislosti s devalvacemi kleslo krytí na 1/6 zlatého obsahu. Bance se však po druhé devalvaci podařilo stabilizovat kupní sílu měny, a tak československá koruna patřila k nejstabilnějším a nejžádanějším měnám v Evropě.

Pozitivní vývoj zastavila německá agrese a dne 16. března 1939 byla samostatná činnost Národní banky československé přerušena na delší dobu. Nastává období protektorátu, banka je pod názvem Národní banka pro Čechy a Moravu podřízena Německu a v jejím čele je říšský zmocněnec. Říšská marka se vedle české koruny stala zákonným oběživem. Německo devastuje zlaté zásoby předválečného Československa a nadměrnými emisemi, kterými jsou kryty výdaje německých okupantů, se výrazně znehodnocuje česká měna.

Činnost Národní banky československé byla obnovena po osvobození 1.června 1945 a v souvislosti s peněžní reformou k 1. listopadu 1945 byla znovu zavedena česká měna na celém území Československé republiky. (Staré peníze, které byly staženy z oběhu, byly fyzickým osobám vyměněny v poměru 1 : 1 do výše 500 Kčs a zbývající část připsána na vázané účty v bankách, s tím, že budou postupně uvolňované v následujících letech).

Po komunistickém puči v únoru 1948 se přešlo na centrálně plánovanou a direktivně řízenou ekonomiku. Nutnost vybudování „centrální banky nového typu“ vyústila v založení Státní banky československé k 1. dubnu 1950. Tato banka se ve spojení s peněžní reformou provedenou k 1. červnu 1953 proslavila „loupeží století“. Tak se totiž nazývá mimořádně vysoké znehodnocení úspor při přechodu na nový „socialistický“ systém. Za tři dny v Moskvě vyrobené nové bankovky byly měněny fyzickým osobám v poměru 5 : 1 do výše 300 Kč a zbytek v poměru 50 : 1. Pojistky, cenné papíry, ale i zbylé vázané vklady z reformy v roce 1945 byly anulovány. Nové vklady do 16. května 1953 byly přepočteny v poměru 5 : 1 do výše 5000 Kč a až 30 : 1 nad 50 000 Kč. Nové vklady po 16. květnu 1953 byly přepočítávané poměrem 50 : 1. Mzdy a důchody se vyplácely v poměru 5 : 1.

Od konce války u nás fungovalo několik druhů bankovních institucí. Dekretem prezidenta republiky však byly převedeny do vlastnictví státu společně s akciovou centrální bankou. Byly znárodněny i soukromé bankéřské domy a akciové obchodní banky, jejichž počet klesl z původních šestnácti na pět k únoru 1948. Únorový převrat přežily jenom dvě, Živnostenská banka a Slovenská Tatrabanka, která po dvou letech ukončila svou činnost. V tomto roce však došlo k založení specializované Investiční banky.

Funkce centrální banky v podmínkách centrálně plánované ekonomiky od 1. dubna 1950 plnila Státní banka československá a postupně i Státní spořitelna. Státní banka československá, její založení a centralizace, která vrcholila kolem roku 1958, kdy převzala financování a úvěrování investiční výstavby, vedly k vytvoření jednostupňového bankovního systému.

V letech 1960 až 1989 se po přijetí nové Ústavy stala Česká republika socialistickou. V průběhu těchto třiceti let došlo ke dvěma podstatnějším změnám. Prvou z nich bylo to, že v roce 1964 vznikla Československá obchodní banka, akciová společnost. Sto procent akcií však vlastnil stát, a tak po zahájení její činnosti v roce 1965 na ni převedl menší část zahraničních obchodních operací. Druhou změnou bylo, že na základě nového federálního uspořádání státu se Státní spořitelna rozdělila na Českou státní spořitelnu a Slovenskou státní spořitelnu. I přes tyto změny Státní banka Československá měla v bankovním sektoru Československa stěžejní úlohu a direktivně řídila ostatní banky. Proto můžeme tyto banky považovat za jakési pobočky Státní banky československé a toto období dokonce za období *monobanky*.

Na začátku druhé poloviny 80. let 20 století začaly u nás jako v jedné z posledních socialistických zemí přípravné práce na bankovní reformě, jejímž hlavním cílem bylo vytvoření dvoustupňového bankovního systému. Paradoxně její načasování k 1. lednu 1990 vedlo k jejímu uskutečňování v čase nově vznikajících politických, společenských a ekonomických podmínek.

1.ledna 1990 došlo k oddělení emisní a úvěrově-obchodní činnosti centrální banky. Byla rozdělena na tři právně samostatné subjekty : Státní banku československou – emisní banku tržního typu a dvě obchodní banky - Komerční banku Praha a Všeobecnou úvěrovou banku Bratislava. Tento posun Státní banky československé směrem k podobě centrální banky v tržní ekonomice nalezl legislativní podporu v zákoně ze dne 20. prosince 1991 o Státní bance československé (22/1992 Sb.)

1.2. Vznik České národní banky

Po rozdělení Československa na dva samostatné státy vzniká na našem území k 1. lednu 1993 Česká národní banka, jejíž samostatnost byla posílena měnovou odlukou a vznikem české koruny. Zákonem České národní rady 6/1993 Sb. a jeho novelou 442/2000 Sb. jsou upravena práva, povinnosti, měnová politika, rámec a cíle činnosti, bankovní dohled a organizační struktura a další.

Před Českou národní banku byly postaveny nové a mimořádné úlohy nejen v souvislosti se vznikem samostatné ČR, ale zejména pak s jejím vstupem do Evropské unie a pozdějším předpokládaným začleněním do tzv. Eurosystemu spojeným s přijetím jednotné evropské měny - eura.

2. Česká národní banka, její postavení a úlohy

Na Českou národní banku byly od samého počátku kladeny vysoké nároky. Nejenže musela plnit všechny úlohy vyplývající z jejího postavení centrální banky, ale nutností bylo hlavně zpočátku se zaměřit také na úlohy související se změněnými politickými a hospodářskými poměry v nově vzniklém státě.

2.1. Charakteristika ČNB

Česká národní banka je ústřední bankou České republiky a orgánem vykonávajícím dohled nad finančním trhem. Má postavení veřejnoprávního subjektu se sídlem v Praze. Jsou jí svěřeny kompetence správního úřadu v rozsahu stanoveném zákonem a hospodaří samostatně s majetkem, který jí byl státem svěřen. Její činnost se řídí zákonem č.6/1993 Sb. a novelou Zákona č.165/1998 Sb., z nichž vyplývají její práva a povinnosti.

Nejvyšším řídicím orgánem ČNB je sedmičlenná bankovní rada v čele s guvernérem.

V současné době vykonává tuto funkci doc.Ing.Zdeněk Tůma, CSc. Členy bankovní rady jmenuje prezident republiky na dobu šesti let a odvolání mohou být jen z důvodů stanovených zákonem. ČNB a její bankovní rada jsou při plnění svých úkolů nezávislé na pokynech vlády, prezidenta, parlamentu a jiných správních úřadů či orgánů samosprávy. ČNB je povinná podávat parlamentu nejméně dvakrát ročně k projednání zprávu o měnovém vývoji.

2.2. Hlavní cíl činnosti ČNB

Ústava ČR článek 98 a současně i §2 zákona č.6/1993 Sb. o České národní bance právně specifikuje hlavní cíl ČNB. Je jím udržení cenové stability, a pokud to tuto stabilitu nenarušuje, má zároveň podporovat obecnou hospodářskou politiku vlády vedoucí k udržitelnému cenovému růstu. Hlavním nástrojem jsou úrokové sazby a úkolem ČNB je volit takovou jejich úroveň, která bude držet inflaci na nízké a stabilní úrovni, aniž by se tím tempo růstu ekonomiky zbytečně zpomalovalo nebo naopak přehnaně urychlovalo.

Kromě plnění tohoto dlouhodobého a trvalého cíle měla ČNB hlavně na počátku své činnosti i jiné, krátkodobé úlohy – především to byla podpora budování základů tržní ekonomiky a bankovního sektoru.

2.3. Základní podmínky pro plnění cíle ČNB

Pro úspěšnou realizaci hlavní úlohy ČNB je nezbytné dodržovat dvě hlavní podmínky, a to nezávislost ČNB na politických vlivech a její otevřenost v poskytování informací.

Nezávislost ČNB

Prvou podmínkou pro plnění cílů ČNB je vysoká míra nezávislosti této instituce na politických vlivech. Jedná se především o nezávislost při rozhodování o konkrétním nastavení měnovopolitických nástrojů.

Nezávislost centrální banky ji chrání zejména před případným politickým tlakem – např. v období před volbami – na přijetí kroků, jež uměle krátkodobě zvýší ekonomický růst. Takové kroky by se v delším období projevíly nežádoucím růstem inflace, zatímco růst ekonomické aktivity by se vrátil na původní úroveň nebo (v důsledku zvýšené inflace) dokonce i na úroveň nižší.

Názory na míru nezávislosti ČNB se v současné době liší a její optimálnost je často diskutovaným problémem, takže až další vývoj ukáže, zda dojde k nějakým změnám ve směru zvýšení nebo naopak snížení míry nezávislosti ČNB.

Otevřenost ČNB

Nezávislost ČNB je vyvážená otevřeností v poskytování informací. Veřejnost je o podstatě měnověpolitického režimu, o výši inflačního cíle, o prognózách inflace a jejích rizicích i o provedených měnověpolitických opatřeních a důvodech, které ČNB k těmto opatřením vedly, informována různými prostředky. Jsou to například média, tisk, internet a především webové stránky ČNB. Na těchto stránkách jsou zveřejňovány nejen pravidelné čtvrtletní zprávy o inflaci, které předkládá ČNB Poslanecké sněmovně parlamentu, ale i záznamy z měnověpolitických jednání bankovní rady ČNB, tiskové zprávy z konferencí, články a rozhovory, přednášky a různá vystoupení členů bankovní rady ČNB a další.

2.4. Funkce České národní banky

Základní funkce odlišují Českou národní banku od ostatních bank, protože ona má výhradní právo na jejich vykonávání.

Revenda ¹ rozlišuje tyto základní funkce :

1. Emise hotovostních peněz

Tato činnost je základní definiční charakteristikou ČNB a je historicky nejstarší funkcí. ČNB má výhradní právo vydávat bankovky a mince včetně mincí pamětních, dbá o plynulý a hospodárny peněžní oběh, spravuje zásoby peněz, stahuje z oběhu a ničí opotřebované bankovky i mince a vyměňuje poškozené peníze za nové. Zajišťuje technickou a uměleckou přípravu platidel, jejich výrobu a dodávky. Podílí se na přípravě právní a technické ochrany platidel proti padělání a na realizaci této ochrany. V rámci ochrany měny posuzuje a eviduje všechny peníze zadržené pro podezření z padělání.

2. Měnová politika

Centrální banka je subjekt, který provádí měnovou politiku a v řadě zemí také rozhoduje o jejích nástrojích, postupech a cílech. ČNB je v této otázce zcela samostatný subjekt.

3. Devizová činnost

K této činnosti patří především správa devizových rezerv státu a operace s nimi na devizovém trhu a dále devizová regulace, což znamená stanovení základních pravidel pro dispozice s devizami pro bankovní i nebankovní subjekty. Správa devizových rezerv má za cíl udržovat a eventuálně zvyšovat hodnotu devizových rezerv, zabezpečovat devizovou likviditu země a tím garantovat volnou směnitelnost koruny. Devizové rezervy se skládají z cenných papírů denominovaných v cizích měnách, z hotovosti a zlata. Na domácích trzích patří mezi nejvýznamnější devizové operace devizové intervence, kterými se ČNB v případě potřeby snaží ovlivňovat výkyvy kursu koruny vůči ostatním měnám.

4. Regulace a dohled bankovního systému

Tato činnost spočívá ve stanovování pravidel pro fungování ostatních bank a v kontrole dodržování těchto pravidel.

¹ REVENDA, Zbyněk. Centrální bankovníctví. 2.vyd. Praha : Management Press, 2001. 782 s. ISBN 80-7261-051-1.

5. Banka bank

Centrální banka vystupuje vůči ostatním bankám jako bankéř, tedy přijímá jejich vklady a poskytuje jim úvěry. V případě nutnosti – pokud má banka problémy s likviditou – vystupuje centrální banka jako věřitel poslední instance. Zabezpečuje zúčtování mezi bankami, a to ze zákona jako jediné clearingové centrum. Provozuje systém mezibankovního platebního styku CERTIS a dále systém trhu krátkodobých dluhopisů.

6. Banka státu

Česká národní banka poskytuje bankovní služby pro stát a veřejný sektor. Vede účty a provádí operace pro vládu, centrální orgány a organizační složky státní správy.

7. Reprezentace státu v měnové oblasti

Centrální banka vystupuje vůči domácí veřejnosti a zahraničí jako reprezentant státu (vlády) v oblasti měnové politiky.

Dále bychom za její funkce mohli považovat dohled nad finančním trhem, tj. bankovním sektorem, kapitálovým trhem, pojišťovnictvím, penzijním připojištěním, družstevními záložnami, devizový dohled a dohled nad institucemi elektronických peněz. ČNB stanoví pravidla, která chrání stabilitu celého finančního trhu. Reguluje a kontroluje dodržování stanovených pravidel a postihuje jejich případné porušování.

Od 1.dubna 2006, kdy Česká národní banka převzala agendu bývalé Komise pro cenné papíry, Úřadu státního dozoru v pojišťovnictví a penzijním připojištění ministerstva financí a Úřadu pro dohled nad družstevními záložnami, je jedinou institucí, která má dohled nad finančním trhem.

3. Měnová politika České národní banky

3.1. Měnová politika ČNB před vstupem ČR do EU

V roce 1999 ČNB zveřejnila Dlouhodobou měnovou strategii, kterou vláda podpořila a v níž si vytýčila cíl přiblížit cenový růst k hodnotám běžným v EU a vytvořit podmínky pro dosažení dlouhodobé cenové stability.

Hlavním nástrojem měnové politiky jsou podle této strategie úrokové sazby.

Centrální banka využívá devizové intervence k omezení nadměrné fluktuace koruny. Kursová politika je prováděna v režimu řízeného floatingu. Tento režim je kompatibilní s režimem cílování inflace, s požadavky Evropské centrální banky a budoucím přijatým závazkem kursové stability.

3.2. Měnová politika ČNB po vstupu ČR do EU

Pro Českou republiku platí po vstupu do EU stejná pravidla jako pro ostatní členské státy EU, které se stejně jako ČR v době vstupu do EU nestávají součástí eurozóny.

Smlouva o ES ukládá ČR za povinnost od okamžiku vstupu do EU pokládat svoji kursovou politiku za věc společného zájmu, a tedy neuskutečňovat takovou politiku, která by znamenala ohrožení fungování jednotného evropského trhu. Tomu musí ČNB podřizovat svá rozhodnutí, i když zatím rozhoduje o své měnové politice samostatně.

ČR bude předkládat konvergenční programy, v nichž bude prokazovat postupné plnění maastrichtských kritérií s cílem nahrazení národní měny eurem.

3.3. Cílování inflace

Centrální banka má při plnění své měnověpolitické úlohy na výběr z několika měnověpolitických režimů. Čtyři základní jsou : režim s implicitní nominální kotvou, cílování měnové inflace, cílování devizového kurzu a cílování inflace. Od ledna 1998 provádí ČNB svou měnovou politiku v režimu cílování inflace. Zavázala se usilovat o to, aby se inflace za normálních vnějších ekonomických podmínek pohybovala na úrovni vyhlášeného inflačního cíle.

3.4. Význam udržení nízké inflace

Vysoká inflace a zejména její výrazné kolísání má negativní důsledky pro dynamiku hospodářského růstu. Vyšší inflace znehodnocuje příjmy a úspory, mění skutečnou hodnotu závazků dlužníků vůči jejich věřitelům, deformuje daňový systém, způsobuje kolísání úrokových sazeb s následnými výkyvy v přílivu a odlivu krátkodobého, rizikového kapitálu vedoucími ke kolísání devizového kursu a podobně. Současně vyšší inflace zvyšuje nejistotu o budoucích relativních cenách i o cenové hladině, a tak domácí i zahraniční finanční trhy vyžadují vyšší rizikovou prémii jako kompenzaci za zvýšenou nejistotu. To nutí majitele peněžních prostředků – investory - k zaměření se na krátkodobé projekty. Krátkodobé finanční investice (spekulativní aktivity) je sice zajišťují proti inflaci, ale v delším časovém horizontu snižují dlouhodobý růstový potenciál ekonomiky, jelikož ekonomický růst je založen především na dlouhodobějších investicích.

Ekonomickou hodnotu nízké inflace naznačuje i skutečnost, že udržování inflace na nízké úrovni je v současné době hlavním cílem centrálních bank ve většině vyspělých zemí včetně Evropské centrální banky. Nízká inflace je proto velmi důležitá i v rámci integrace České republiky do evropských hospodářských struktur. Je jednou z podmínek pro přistoupení k eurozóně a zavedení jednotné měny - eura.

3.5. Koncentrace měnové politiky na budoucí vývoj

Vzhledem ke zpoždění mezi měnověpolitickým opatřením a jeho nejvýraznějším dopadem do inflace se měnověpolitické rozhodování ČNB řídí v první řadě předpovědí budoucího vývoje. Změny úrokových sazeb mají podle odhadů ČNB nejvýraznější dopad na inflaci v období zhruba 12 - 18 měsíců. ČNB se proto při svých měnověpolitických úvahách soustřeďuje právě na tento horizont, zvažuje však také vývoj před ním a po něm.

Za nejvýznamnější cesty, jimiž se změny úrokových sazeb ČNB promítají v ekonomice, lze pokládat cestu přes klientské úrokové sazby a cestu přes devizový kurs. V závislosti na změnách sazeb ČNB se mění klientské úrokové sazby, za které si mohou domácnosti a firmy půjčovat a ukládat peníze v soukromých bankách. To, jak mnoho budou domácnosti

spotřebovávat a firmy investovat a jak mnoho budou naopak spořit. Devizový kurz také reaguje na změny úrokových sazeb ČNB. Pokud jsou tyto změny větší a jsou vnímány jako dlouhodobé, významně ovlivňují úroveň cen dováženého zboží, a tedy inflaci. S větším zpožděním také vývoz a dovoz, celkovou poptávku a opět inflaci.

3.6. Vliv přistoupení ČR k EU a později k eurozóně na ČNB

Přistoupení České republiky k Evropské unii a pozdější předpokládané přijetí jednotné měny eura jsou pro českou ekonomiku události zásadního významu s mnoha důsledky v celé řadě oblastí. Z hlediska ČNB je důležité, že - jak už bylo uvedeno výše - nástroje měnové politiky jsou již téměř plně v souladu s nástroji Evropské centrální banky. S přistoupením České republiky k Evropské unii se ČNB stala součástí Evropského systému centrálních bank. Až do okamžiku zavedení jednotné měny eura, kdy se ČNB stane součástí tzv. Eurosystemu, však bude ČNB provádět samostatnou měnovou politiku jako doposud.

V centru zájmu ČNB jsou ekonomické vlivy spojené s integrací, zejména vliv integračního procesu na vývoj domácích cen - inflace. Dosavadní analýzy ČNB ukazují, že vstup do Evropské unie neměl výraznější cenové dopady. Jednalo se spíše o jednorázové cenové pohyby, které nezpůsobily výraznější urychlení cenového růstu a neměly tedy záporný vliv na výkon domácí ekonomiky.

Přistoupení k Evropské unii neznamenalo ještě zavedení jednotné měny eura - ČR má na zavedení jednotné měny dočasný odklad. K zavedení eura dojde až později s přistoupením k tzv. eurozóně. Přistoupení k eurozóně je pro členské země Evropské unie podmíněno splněním tzv. maastrichtských konvergenčních kritérií. Jde o soubor několika požadavků, které vymezují oblasti, v nichž se musí kandidátské země přiblížit ekonomikám eurozóny. Česká ekonomika již dnes většinu požadavků splňuje. Výzvu do budoucna tak představuje především snížení deficitu veřejných financí. Podle stávajících podmínek se česká koruna bude dále muset před přijetím eura minimálně po dva roky úspěšně účastnit kursového mechanismu ERM II. Úspěšnou účastí se rozumí vyhlášení středního kurzu měny zvaného centrální parita a udržení následného skutečného kursu po celé sledované období uvnitř stanoveného pásma kolem centrální parity.

Přistoupení České republiky k eurozóně posílí makroekonomickou stabilitu české ekonomiky a celkově povede k urychlení reálné konvergence české ekonomiky k ekonomikám EU. Česká národní banka je proto přesvědčena, že Česká republika by měla přistoupit k eurozóně, jakmile pro to budou vytvořeny ekonomické podmínky. Nezbytným předpokladem je zejména reforma systému veřejných financí a prohloubení strukturálních reforem, jako je například zlepšení fungování pracovního trhu.

V následujícím období let 2007 – 2012 se Česká národní banka zaměří na tři oblasti své činnosti. Jsou to:

- podpora změn v hlavních činnostech ČNB : nadále bude prováděno cílování inflace, které bude později po určitou dobu spojeno s ERM II, a po přijetí eura se bude ČNB podílet na nastavení měnové politiky pro celou eurozónu a poskytovat národní vstupy do rozhodovacího procesu eurozóny
- důraz na výzkum v evropském kontextu: ČNB se jako člen Evropského systému centrálních bank aktivně účastní debat o měnové politice v Evropě a poskytuje cenné analýzy v oblastech jako např. rozbor a prognóza vývoje české ekonomiky či provádění nezávislé měnověpolitické strategie
- sledování a využití nových poznatků ekonomického výzkumu: v některých oblastech (např. v oblasti finanční stability) ČNB využívá již vypracované metody a přizpůsobuje je domácím podmínkám, v jiných (např. oblast makroekonomického modelování) se dokonce přímo podílí na vypracování nových postupů

4. Evropská unie

Evropská unie je jedinečné společenství evropských států založené na myšlence jednoty v rozdílnosti.

Je konkrétním naplněním ideje unie členských států a občanů.

Evropská unie sdružuje velké i malé státy, které se rozhodly úzce spolupracovat v oblasti hospodářské i politické a v dalších dohodnutých oblastech dobrovolně sdílet svou suverenitu v zájmu společného postupu. Sdružuje státy s dlouhou vlastní historií, kulturou a tradicemi, které mají mnoho společných rysů a zároveň se tolik odlišují.

Cílem evropského sjednocování je postupně odstraňovat přehradu mezi evropskými státy a vytvořit z Evropy kontinent míru a spolupráce.

4.1. Vznik EU

4.1.1. Co je to Evropská unie a její vznik

Evropská unie je společenství evropských států, vytvořené na základě mezinárodní smlouvy, které vytváří nový typ mezinárodní organizace založené na dobrovolně sdílené suverenitě členských států. Cílem Evropské unie je vytvoření mírové, demokratické a prosperující sjednocené Evropy.

Evropská unie je výsledkem integračního procesu, který v Evropě začal po druhé světové válce. Vychází z myšlenek na nové evropské uspořádání, jehož cílem je vyloučit válku mezi státy v Evropě a nahradit konflikty vyjednáváním a mírovou spoluprací. Tento projekt nabyl konkrétní podoby v roce 1951, kdy zástupci šesti západoevropských zemí – Belgie, Francie, Itálie, Lucemburska, Nizozemí a Spolkové republiky Německo – podepsali v Paříži smlouvu o vytvoření Evropského společenství uhlí a oceli na padesát let. O šest let později, v roce 1957 v Římě podepsali smlouvy o vytvoření Evropského hospodářského společenství a Evropského společenství na dobu neurčitou.

Výše uvedených šest západoevropských států se rozhodlo spojit své síly a hospodářské zdroje za účelem vytvoření společného hospodářského systému. Tři společenství, jež za tímto účelem vznikla, dala základ pro vznik Evropské unie.

Po válce měly v hospodářství velký význam dvě komodity - uhlí a ocel. Evropské společenství uhlí a oceli bylo založeno s cílem vytvořit jednotný a společný trh pro dvě největší a nejvýznamnější průmyslová odvětví a přispívat tak k ekonomickému rozvoji, rozvoji výroby a současně i růstu zaměstnanosti a životní úrovně obyvatel v členských zemích.

Jedním z důvodů pro vznik společenství bylo také to, že bylo nutno toto průmyslové odvětví dostat pod mezinárodní kontrolu, jelikož ve válečném hospodářství patřily komodity, jakými jsou uhlí a ocel, k nejdůležitějším.

Nejvýznamnější ze všech tří společenství je Evropské hospodářské společenství, které vytvořilo institucionální základ pro jednotný evropský trh, celní unii a především Hospodářskou a měnovou unii. Jeho název byl v roce 1992 změněn na Evropské společenství.

Třetím společenstvím, jež bylo v dané době vytvořeno, je Evropské společenství pro atomovou energii, tzv. Euratom. Bylo založeno s cílem koordinovat výzkumné programy atomové energie určené k mírovému využití u všech členských států.

4.1.2. Tři pilíře budování tzv. eurodomu

Tři pilíře Evropské unie byly vytvořeny Smlouvou o Evropské unii, která byla podepsaná v holandském Maastrichtu dne 7. února 1992. Platnosti nabyla 1. listopadu 1993. Vytvořila tak novou strukturu, která vztahy mezi zeměmi rozšiřuje o oblast zahraniční, bezpečnostní a vnitřní politiky z původních pouze ekonomických vztahů.

První pilíř Evropské unie je tvořen evropskými společenstvími (Evropské společenství uhlí a oceli – platnost této smlouvy zanikla v roce 2002 a sektory uhlí a oceli byly začleněny pod režim vytvořený smlouvou o Evropském společenství, dále Evropské hospodářské společenství, jež bylo přejmenováno na Evropské společenství, a Evropské společenství pro atomovou energii). V rámci tohoto společenství evropské unie se přijímají rozhodnutí takzvanou komunitární metodou, na níž se podílejí Evropská komise, rada a Evropský

parlament . Rada rozhoduje o většině otázek kvantifikovanou většinou. Je zde vytvořena institucionální struktura, která má nadstátní organizace. Orgány evropských společenství získaly od členských států pravomoc vydávat státní akty, které jsou závazné pro všechny fyzické a právnické osoby na území všech členských států. V rámci tohoto pilíře se realizují politiky ES jako : společná zemědělská politika, společná obchodní politika, dopravní politika, ochrana hospodářské soutěže, strukturální a sociální politika, výzkum a vývoj, průmyslová politika, ochrana životního prostředí a spotřebitele, vzdělávání a kultura. Od roku 2003 je zde zahrnuta také vízová, azylová a migrační politika a další politiky vztahující se k volnému pohybu osob a kontrole vnějších hranic EU, jež byly původně zahrnuté ve třetím pilíři. Druhý pilíř Evropské unie zahrnuje společnou zahraniční a bezpečnostní politiku a rozhodnutí se zde přijímají v radě na základě jednomyslnosti. To v praxi znamená, že každý členský stát má právo veta. Jeho cílem je zabezpečení společných základních zájmů a nezávislosti EU, posilování bezpečnosti jak EU, tak i jednotlivých členských států, zachování míru, upevňování demokracie a právního státu, jakož i respektování základních lidských práv a svobod. Třetí pilíř pokrývá spolupráci v oblasti justice a vnitřních věcí. Jeho cílem je poskytovat občanům EU právní ochranu a zajistit jejich bezpečnost. Spolupráce spočívá v předcházení a potírání rasismu, kriminality, terorismu, obchodu s drogami a se zbraněmi, korupce a podvodu a podobně. Rada se také může dohodnout , že přeřadí některé otázky ze třetího pilíře do pilíře prvního.

V současné době je Evropská unie založená na třech základních smlouvách. Jsou jimi: Smlouva o vytvoření Evropského hospodářského společenství, Smlouva o vytvoření Společenství pro atomovou energii a Smlouva o vytvoření Evropské unie. Tyto smlouvy tvoří díky častému upravování a doplňování složitý a rozsáhlý soubor dokumentů. Představitelé EU se jej proto rozhodli nahradit kratším a stručnějším dokumentem – Smlouvou o ústavě pro Evropu. Ta jasně stanoví smysl a cíle Evropské unie jakožto unie evropských občanů, úlohy jednotlivých unijních institucí i úlohu a obsah jednotlivých politik unie. Návrh této smlouvy vypracoval Konvent o budoucnosti Evropy po více než jednoročním jednání a v červnu roku 2003 jej předložil Evropské radě. Ta návrh schválila o rok později a na závěr jednání mezivládní konference v říjnu 2004 v Římě byla smlouva podepsána nejvyššími představiteli pětadvaceti členských států Evropské unie. V platnost vstoupí až po ratifikaci všemi členskými státy Evropské unie. Až Smlouva o ústavě pro Evropu vstoupí v platnost, budou zrušeny všechny předchozí smlouvy včetně doplňujících

dokumentů. Výjimku tvoří Smlouva o vytvoření Evropského společenství pro atomovou energii, která nadále zůstane v platnosti.

4.1.3. Rozšiřování EU

Počet členských států se postupně zvyšoval, a to z původních šesti na dnešních dvacet sedm.

Docházelo k tomu v šesti rozšiřováních. V roce 1973 k Belgii, Francii, Itálii, Lucembursku a Spolkové republice Německo přibývají Velká Británie, Dánsko a Irsko. V roce 1981 se členem ES stává Řecko a v roce 1986 se připojuje také Španělsko a Portugalsko. Spojením Německa v roce 1990 se do ES automaticky začleňuje i bývalá NDR. V roce 1995 se stávají členy EU Rakousko, Švédsko a Finsko. K největšímu rozšíření EU dochází v roce 2004 vstupem deseti států : ČR, Estonska, Litvy, Lotyšska, Maďarska, Polska, Slovenska, Slovinska, Kypru a Malty. K poslednímu rozšíření došlo 1.ledna 2007, kdy do EU vstoupilo Bulharsko a Rumunsko.

Evropská unie tedy po posledním rozšíření sdružuje 27 členských států a představuje tak projekt, jenž nemá v historii obdoby. Na základě mezinárodních smluv sjednocuje dříve rozdělený kontinent. Členské státy EU dobrovolně delegovaly přesně definovanou část své suverenity společným evropským institucím tak, aby se otázky společného zájmu řešily navenek vůči nečlenským zemím a mezinárodním organizacím za občany a Unii jako za celek.

V EU žije 486 milionů obyvatel, což je 7,9% obyvatel světa. Jde tak o největší ekonomické seskupení a světovou obchodní mocnost.

Evropská unie tak vytvořila jednotný trh s téměř půl miliardou spotřebitelů a obrovským potenciálem pro hospodářský růst a prosperitu.

4.1.4. Cesta ČR do EU

Dne 1. května 2004 se Česká republika společně s dalšími devíti státy stala novou členskou zemí Evropské unie. Toto rozšíření se stalo historicky největším ve zhruba padesátileté historii evropské integrace. Obdobně rozsáhlé rozšíření již Unie neočekává.

Česká republika o členství v EU oficiálně požádala v roce 1996.

Proces přípravy na členství byl průběžně monitorován ze strany Evropské komise, která od roku 1998 každoročně vydávala pravidelné zprávy o pokroku kandidátských zemí v přípravách na členství v EU. Ve zprávách analyzovala plnění přístupových kritérií, sledovala pokrok učiněný od zveřejnění poslední zprávy a celkově hodnotila postup ČR na cestě do EU. První hodnotící zprávu na ČR po zahájení vyjednávání Komise zveřejnila 4.11.1998, poslední 5.11.2003, tato zpráva byla nazvána Souhrnná monitorovací zpráva o přípravách České republiky na členství.

Předvstupní proces byl mezi ČR a dalšími 9 kandidátskými státy na jedné a Evropskou unií na straně druhé ukončen na zasedání Evropské rady ve dnech 12.-13. prosince 2002 v Kodani. Zde byly uzavřeny všechny vyjednávací kapitoly včetně přechodných období, která mají zajistit novým členským zemím nutné přechodné uspořádání některých zásadních záležitostí tak, aby byly schopny se úspěšně vyrovnat se všemi závazky vyplývajícími z členství v EU. Evropská rada rozhodla v souladu se stanoviskem Komise o přijetí 10 nových členských států k datu 1.5.2004.

4.2. Konvergenční kritéria

V roce 2003 byla schválena vládou ČR na základě společného materiálu vlády a ČNB Strategie přistoupení ČR k eurozóně, kde byl horizont zavedení eura v ČR předběžně stanoven na léta 2009-2010, to už však v dnešní době není pravda. Podle posledních informací je reálné přijetí eura v roce 2012. Objevují se spekulace, že ani tento termín pro přijetí eura by nemusel vyjít.

4.2.1. Kritéria konvergence

Postup konvergence členských zemí EU směřujících k eurozóně je vyhodnocován na základě konvergenčních, tzv. maastrichtských kritérií, jejichž splnění je základní podmínkou pro vstup dané země do oblasti jednotné měny euro.

1. Kritérium cenové stability znamená, že členský stát vykazuje dlouhodobě udržitelnou cenovou stabilitu a průměrnou míru inflace, sledovanou během jednoho roku před šetřením, která nepřekračuje o více než 1,5 procentního bodu míry inflace těch -

nanejvýše tří - členských států, které dosáhly nejlepších výsledků v oblasti cenové stability. Inlace se měří pomocí indexu spotřebitelských cen (HICP) na srovnatelném základě, který bere v úvahu rozdílnosti v národních definicích.

2. Kritérium dlouhodobých úrokových sazeb znamená, že v průběhu jednoho roku před šetřením průměrná dlouhodobá nominální úroková sazba členského státu nepřekračovala o více než 2 procentní body úrokovou sazbu těch - nanejvýše tří - členských států, které dosáhly nejlepších výsledků v oblasti cenové stability. Úrokové sazby se zjišťují na základě dlouhodobých státních dluhopisů, nebo srovnatelných cenných papírů, s přihlédnutím k rozdílným definicím v jednotlivých členských státech.
3. Kritérium veřejného deficitu znamená, že poměr plánovaného nebo skutečného schodku veřejných financí k hrubému domácímu produktu v tržních cenách nepřekročí 3 %, kromě případů, kdy:
 - buď poměr podstatně klesl, nebo se neustále snižoval, až dosáhl úrovně, která se blíží referenční hodnotě,
 - anebo překročení nad referenční hodnotu bylo pouze výjimečné a dočasné a poměr zůstává blízko k referenční hodnotě. Veřejný deficit znamená deficit, vztahující se k ústřední vládě včetně regionálních a místních úřadů a fondů sociálního zabezpečení, s výjimkou komerčních operací, definovaných v Evropském systému makroekonomických účtů.
4. Kritérium hrubého veřejného dluhu znamená, že poměr veřejného vládního dluhu v tržních cenách k hrubému domácímu produktu nepřekročí 60 %, kromě případů, kdy se poměr dostatečně snižuje a blíží se uspokojivým tempem k referenční hodnotě. Veřejný dluh znamená hrubý úhrn dluhů v nominálních hodnotách na konci roku, konsolidovaných uvnitř a mezi jednotlivými odvětvími státního sektoru.
5. Kritérium stability kursu měny a účasti v ERM II znamená, že členský stát dodržoval normální rozpětí, která jsou stanovena mechanismem směnných kursů Evropského měnového systému, bez značného napětí během alespoň dvou posledních let před šetřením. Zejména v tomto období nedevalvoval bilaterální směnný kurs své měny vůči měně kteréhokoliv jiného členského státu (po zavedení eura vůči euru) z vlastní iniciativy.
6. Konvergence v legislativní oblasti obsahuje podmínku nezávislosti centrálních bank včetně zákazu financování veřejných institucí ze zdrojů centrálních bank a zákaz

zvýhodněného přístupu ke zdrojům úvěrových institucí (čl. 101, 102, 108 a 109 Smlouvy o založení ES).²

4.2.2. Maastrichtská kritéria

VELIČINA	KRITÉRIUM
Inflace (%)	max. 1,5 p.b. nad průměr tří nejlepších zemí Evropské unie
Dlouhodobé nominální úrokové sazby (%)	max. 2 p.b. nad průměr tří nejlepších zemí Evropské unie v inflaci
Deficit veřejných rozpočtů (% HDP)	max. 3 % HDP
Hrubý veřejný dluh (% HDP)	max. 60 % HDP
Stabilita kursu měny (%)	2 roky úspěšného členství v systému ERM II, tj. bez vybočení kursu mimo stanovený interval kolem oficiálně vyhlášené střední hodnoty

4.2.3. Kritéria pro vstup do kursového mechanismu ERM II

Dohoda, stanovující konkrétní podmínky účasti v kursovém mechanismu, bude podepsána prezidentem ECB a guvernérem ČNB. Před tímto krokem bude ministry financí zemí eurozóny a zemí účastnících se systému ERM II rozhodnuto o centrální paritě české koruny k euru a o standardním flukтуаčním rozpětí pro povinné intervence zúčastněných centrálních bank. V této souvislosti Rada ECOFIN ve zprávě pro zasedání Evropské rady v Nice (prosinec 2000) jasně deklarovala, že nepokládá za žádoucí, aby členské země před vstupem do ERM II používaly jiná kursová uspořádání, než zavěšení na euro nebo řízený floating s eurem jako referenční měnou, protože účast v ERM II vyžaduje definici centrální parity vůči euru.

Z tohoto hlediska současný kursový režim v ČR, tj. řízený floating s eurem jako referenční měnou, daným podmínkám vyhovuje.

² http://www.cnb.cz/www.cnb.cz/cz/mezinarodni_vztahy/cr_eu_integrace/index.html

5. Kritéria a jejich plnění

Legislativa EU uvádí vedle požadavků na slučitelnost právních předpisů jednotlivých zemí s čl. 108 a 109 Smlouvy o založení ES a Statutem ESCB a ECB jako podmínku pro připojení členské země EU k eurozóně dosažení vysokého stupně udržitelné konvergence, jejímž měřítkem je plnění čtyř konvergenčních kritérií. Ta jsou definována Smlouvou o založení ES a specifikována v Protokolu o konvergenčních kritériích a Protokolu o postupu při nadměrném schodku, které jsou ke Smlouvě připojeny. Nezbytnou podmínkou pro zavedení jednotné měny euro je plnění konvergenčních kritérií udržitelným způsobem, nikoliv jednorázově. Konvergenční kritéria jsou : vysoký stupeň cenové stability patrný z vývoje inflace, dlouhodobá udržitelnost veřejných financí hodnocená prostřednictvím vývoje vládního deficitu a vládního dluhu, stabilita měnového kurzu hodnocená pohybem kurzu uvnitř normálního flukтуаčního rozpětí systému ERM II po dobu dvou let bez devalvace a stálost konvergence, odrážející se v úrovni dlouhodobých úrokových měr. Ačkoliv neplnění kritérií konvergence nemá pro ČR v současnosti žádné důsledky, je ČR coby členský stát EU zavázána podnikat kroky k tomu, aby byla na přistoupení k eurozóně co nejdříve připravena. ČR kritéria konvergence plní. Výjimkou je kritérium udržitelnosti veřejných financí, které zatím ČR nedokáže udržitelným způsobem plnit v oblasti fiskálních deficitů. ČR se však zavázala snížit udržitelným způsobem vládní schodek pod 3 % HDP do roku 2008.

5.1. Kritérium cenové stability

Kritérium cenové stability se v současnosti daří ČR plnit. Plní ho od roku 2002. Výjimku tvoří rok 2004, kdy došlo k přechodnému nárůstu inflace v důsledku úpravy nepřímých daní. Současně došlo k poklesu hodnoty kritéria v důsledku mimořádně nízké inflace v některých zemích EU. Stávající cíl inflace ČNB, jenž byl vyhlášen v březnu 2004 s platností od ledna roku 2006, pro národní index spotřebitelských cen je stanoven na úrovni 3 %. ČNB se zároveň zavázala usilovat o to, aby se skutečná hodnota inflace nelišila od cíle o více než jeden procentní bod na obě strany. Takto stanovený cíl vytváří podmínky pro splnění kritéria blízko jeho referenční hodnoty za předpokladu, že se cenový vývoj v členských zemích EU nebude výrazně odchylovat směrem dolů od definice cenové stability ECB (inflace „pod, ale blízko 2 %“). Nelze ovšem vyloučit možnost neplnění

kritéria v případě nepředvídaných událostí s výrazným inflačním dopadem v ČR či dezinflačních šoků v některých zemích EU, vedoucích k poklesu referenční hodnoty kritéria. Takovým inflačním šokem posouvajícím inflaci dočasně nad inflační cíl ČR je v současné době úprava nepřímých daní z cigaret, jejichž dopad do cenové hladiny může v následujících letech přesáhnout jeden procentní bod. Uvedené skutečnosti naznačují, že je nutno počítat i s možností vyšší inflace, než je prognóza MF. Ta byla zpracována v návrhu státního rozpočtu ČR na rok 2007 a ve Střednědobém výhledu státního rozpočtu ČR na roky 2007 – 2009. Pokud budeme vycházet z dané prognózy a výhledu inflace členských států EU, můžeme říci, že plnění kritéria cenové stability by nemělo být do budoucna ohroženo.

Tabulka č.1 : Harmonizovaný index spotřebitelských cen

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Průměr 3 zemí EU s nejnižší inflací	1,2	0,7	1,0	1,2	1,6	1,5	1,5
Hodnota kritéria (+1,5p.b.)	2,7	2,2	2,5	2,7	3,1	3,0	3,0
Česká republika	-0,1	2,6	1,0	2,4	2,6	2,5	2,5

Zdroj :Eurostat, Konvergenční programy, prognóza MF Č pro návrh státního rozpočtu ČR na rok 2007 a Střednědobého výhledu státního rozpočtu ČR na léta 2007 – 2009.

Podle článku 121 odst. 1 Smlouvy je dosažení stupně cenové stability patrné z míry inflace, která se blíží míře inflace tří členských států, jež dosáhly v oblasti cenové stability nejlepších výsledků. Vymezení nejvýše tří členských států, které v oblasti cenové stability dosáhly nejlepších výsledků, poskytuje při vyhodnocení kritéria jistou volnost při posouzení, které státy budou případně z výpočtu hodnoty kritéria vyloučeny, protože míra inflace, které dosáhly, nebude považována za „míru inflace v souladu s požadavky cenové stability“. Příkladem je rok 2004, kdy se mezi třemi zeměmi, jež dosáhly nejnižší míry inflace, neobjevuje Litva, která za dané období vykazovala míru inflace ve výši -0,2%. Evropská komise v konvergenční zprávě uvádí skutečnost, že Litva vykazovala zápornou inflaci, jako důvod jejího vyloučení z dané trojice států, pro ECB je důvodem skutečnost, že cenový vývoj v Litvě v daném období byl vyhodnocen jako výsledek seskupení více specifických faktorů, a zahrnutí takového do výpočtu referenční hodnoty kritéria by mohlo podle ECB tuto hodnotu vychýlit a první řadě snížit její význam jako ekonomicky smysluplného ukazatele.

Pro výpočet hodnoty kritéria je zvolena taková interpretace, kdy za tři země s nejlepšími výsledky v oblasti cenové stability jsou považovány země s nejnižší kladnou inflací.

Pro porovnání uvádím tabulku s harmonizovanými spotřebitelskými indexy několika zemí EU.

Tabulka č.2 : Míra inflace v % ve vybraných zemích EU

	2003	2004	2005	2006	2007	2008
EU-25	1,9	2,1	2,2	2,1	2	1,9
Eurozóna	2,1	2,2	2,2	2	2	1,8
Německo	1	1,8	1,9	1,7	2,1	1,6
Francie	2,2	2,3	1,9	1,9	1,7	1,6
Británie	1,4	1,3	2	2,3	2,1	1,9
Rakousko	1,3	2	2,1	1,6	1,8	2
Maďarsko	4,7	6,7	3,9	6,3	5,8	5
Polsko	0,7	3,4	2,2	1,4	2,5	2,3
Slovensko	8,6	7,5	2,7	4,5	3,5	3
Česko	-0,1	2,6	1,6	2,1	2	2,7

Zdroj : Eurostat; OECD - Main Economic Indicators, Quarterly National Accounts; The Economist; IMF - Financial Statistics; odhady MF

Pokud porovnáme údaje z tabulky č. 1 a tabulky č. 2, je vidět, jak se změnila výsledná inflace za rok 2006. Údaje v tabulce č. 1 byly zpracovány v říjnu 2006 a údaje v tabulce č. 2 jsou zpracovány v lednu roku 2007. Současně se také liší predikce na následující období. Obě predikce však počítají s plněním kritéria cenové stability.

5.2. Kritérium udržitelnosti veřejných financí

Kritérium udržitelnosti veřejných financí je splněno pouze tehdy, jsou-li udržitelně plněna obě fiskální kritéria, tj. vládního deficitu i vládního dluhu.

Kritérium vládního dluhu coby první část kritéria udržitelnosti veřejných financí je zaměřeno na krátkodobý až střednědobý fiskální vývoj. Strategie ČR v oblasti rozpočtové politiky je vedena zejména úsilím o odstranění nadměrného schodku vládního sektoru. Systematická snaha o snížení vládního deficitu byla zahájena přijetím Koncepce reformy veřejných rozpočtů v roce 2003. Souhrn opatření na příjmové i výdajové straně veřejných rozpočtů spolu s příznivým ekonomickým vývojem vedly k úspěšnému plnění cílů reformy v letech 2004 a 2005.

Vývoj v následujícím období je zatížen politickým cyklem před parlamentními volbami v roce 2006 a povolebním politickým patem. Výsledkem těchto faktorů je oslabení reformního úsilí před volbami a nemožnost prosadit zásadní opatření bezprostředně po parlamentních volbách.

Poslední vývoj ukazuje, že ČR nebude schopna splnit fiskální cíle pro roky 2007 - 2008 stanovené v loňském Konvergenčním programu. Původní záměr odstranit nadměrný schodek udržitelným způsobem v roce 2008 se zřejmě podaří naplnit nejdříve o rok později. Konvergenční program plně vychází ze schváleného zákona o státním rozpočtu na rok 2007 a jeho střednědobého výhledu na roky 2008 - 2009, který předpokládá dočasné zvýšení vládního deficitu v roce 2007 na 4,0 % HDP a následně pokračování poklesu deficitu na 3,5 % v roce 2008 a 3,2 % v roce 2009. Do předkládaného kvantitativního scénáře nejsou promítnuta plánovaná opatření, která by měla vést k urychlení fiskální konsolidace a která jsou obsažena v programovém prohlášení nové vlády. Ta si ve svém programovém prohlášení stanovila za cíl zvrátit nepříznivý vývoj veřejných financí zejména v oblasti mandatorních výdajů. Snížit deficit vládního sektoru a zastavit nárůst vládního dluhu. Současně snížit nezaměstnanost a daňové zatížení, redukovat míru korupce a regulace. Fiskální konsolidace a změna struktury výdajů zejména v mandatorní oblasti povede ke zvýšení kvality veřejných financí.

Ke konkrétnímu rozpracování těchto strategických záměrů do legislativních kroků však dojde až v průběhu tohoto roku, proto zde mohu popsat pouze záměry vlády jakožto teoretický plán, nikoliv však průběh a plnění.

Vláda ve svém prohlášení uvádí fiskální cíle v národní metodice používané pro účely fiskálního cílení, která je založena na hotovostním přístupu. Plánuje postupně snížit schodek veřejných rozpočtů na úroveň 3,0 % HDP v roce 2008, na 2,6 % HDP v roce 2009 a na 2,3 % HDP v roce 2010, což by odpovídalo Konvergenčnímu programu z roku 2005. Vzhledem ke skutečnosti, že některá plánovaná opatření na příjmové a výdajové straně budou mít odlišné hotovostní a akruální dopady, je možné očekávat, že saldo vládního sektoru podle metodiky ESA 95 dosáhne v jednotlivých letech úrovně o cca 0,2 p.b. HDP vyšší

Fiskální konsolidace se bude opírat v rozhodující míře o konsolidaci výdajové strany veřejných financí prostřednictvím zastavení nárůstu výdajů, zejména sociálních. Hlavním nástrojem by mělo být moratorium na přijímání zákonů zvyšujících mandatorní výdaje a

snížení podílu mandatorních výdajů na státním rozpočtu do roku 2010 pod 50 % (z 54,7 % rozpočtovaných na rok 2007).

Výdajově založená konsolidace umožní vedle redukce deficitu i pozvolný pokles složené daňové kvóty, která by měla do roku 2009 klesnout pod 34 % HDP v národní metodice (proti 37% v roce 2007).

Počínaje rokem 2008 vychází střednědobý výhled ze závazku dále snižovat vládní deficit a ze schválených střednědobých výdajových rámců. Předkládaná strategie byla schválena vládou a Poslaneckou sněmovnou Parlamentu ČR při projednávání státního rozpočtu na rok 2007. Za předpokladu udržování stálého tempa snižování deficitu alespoň na úrovni minimálního fiskálního úsilí by mohla ČR tedy dosáhnout svého střednědobého rozpočtového cíle -1,0 % HDP v roce 2013.

Tabulka č. 3 : Deficit sektoru vládních institucí (ve metodice ESA, v % HDP)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Hodnota kritéria	-3,0	-3,0	-3,0	-3,0	-3,0	-3,0	-3,0
Česká republika	-6,6	-2,9	-3,6	-3,5	-4,0	-3,5	-3,0

Zdroj : ČSÚ, Notifikace vládního deficitu a vládního dluhu (říjen 2006)

Poznámka : Údaje pro roky 2007 – 2009 jsou předběžné odhady MF

Druhá část kritéria jakožto kritérium vládního dluhu sleduje udržitelnost veřejných financí z dlouhodobějšího pohledu na základě úrovně a vývoje dluhu sektoru vládních institucí. Vzhledem k nízké výchozí úrovni vládního dluhu nemá ČR s plněním kritéria problémy. Do zvýšení vládního dluhu v posledních letech se ve značném rozsahu promítlo zahrnutí většiny identifikovaných nepřímých závazků vlády (zejména vládních garancí a také zařazení České inkasní, České konsolidační agentury a jejich dceřiných společností do sektoru vládních institucí). V následujícím období se sice podařilo stabilizovat podíl vládního dluhu na HDP, k čemuž přispěl zejména rychlý hospodářský růst, ve výhledu na další roky se však očekává jeho další postupné zvyšování. Navíc ani úspěšné provedení nezbytné fiskální konsolidace nedokáže dlouhodobě udržitelným způsobem stabilizovat úroveň vládního dluhu, nebude-li fiskální systém připraven na očekávané dopady stárnutí obyvatelstva. To je třeba zabezpečit provedením významných reforem důchodového systému a systému poskytování zdravotní péče.

Na základě výše uvedených skutečností je vidět, že ČR kritérium udržitelnosti veřejných financí neplní. Udržitelné snížení deficitu veřejných rozpočtů pod úroveň 3 % HDP se podle návrhu Konvergenčního programu 2005 očekávalo od roku 2008, předložené návrhy jak státního rozpočtu na rok 2007, tak i střednědobého rozpočtového výhledu na roky 2008 a 2009 však nevytvářejí předpoklady pro plnění tohoto kritéria, tudíž jsou s daným záměrem v rozporu. Podle údajů z tabulky č. 1, jež vychází z údajů zpracovaných v říjnu 2006, lze předpokládat plnění daného kritéria v roce 2009. Tato situace a předpokládaný vývoj však představuje významné omezení a nejistotu ohledně budoucího načasování pro přijetí a zavedení eura. Ačkoliv pokud jde o oblast vládního dluhu, jeho úroveň je (i při současném rostoucím trendu) stále na relativně nízké úrovni ve srovnání s referenční hodnotou 60 % HDP, je zatím předčasné uvažovat o novém termínu.

Tabulka č. 4 : Vládní dluh

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Hodnota kritéria	60,0	60,0	60,0	60,0	60,0	60,0	60,0
Česká republika	30,1	30,7	30,4	30,6	31,7	32,4	33,0

Zdroj : ČSÚ, Notifikace vládního deficitu a vládního dluhu (říjen 2006)

5.3. Kritérium stability měnového kurzu

ČR se neúčastní kursového mechanismu ERM II a tudíž zatím není stanovena centrální parita kurzu CZK/EUR. Proto ani není možné kursové kritérium formálně vyhodnotit. Formální vyhodnocení bude možné provádět až po jejím vyhlášení. Interpretace tohoto kritéria by navíc neměla být mechanická, ale měla by být prováděna v návaznosti na vývoj dalších ekonomických veličin a jejich vlivu na případné kursové výkyvy. Vývoj v posledních několika letech ukazuje, že kolísání měnového kurzu CZK/EUR je menší než hypotetické pásmo $\pm 15\%$. Odchytky od průměrného kurzu však byly poměrně významné, dlouhodobě vykazuje tento kurz trend směrem k posilování koruny. Z vymezení kritéria vyplývá, že jeho interpretace není zcela jednoznačná. Ve snaze snížit tuto nejednoznačnost ECB zveřejnila v roce 2003 stanovisko, ve kterém stanoví, že při vyhodnocení plnění kritéria bude brán zřetel i na další faktory, než je samotná úroveň měnového kurzu. Ani ve světle tohoto stanoviska však není vyhodnocení jednoznačné. Nelze proto s jistotou říci, zda by stávající stav byl vyhodnocen jako splnění podmínky pohybu blízko centrální parity bez výrazného napětí.

K úspěšné účasti v ERM II tedy může přispět zejména sladěnost s ekonomikou eurozóny.

Strategie doporučuje účast v ERM II pouze po minimální nutnou dobu 2 let. Z toho vyplývá, že ČR by se do kursového mechanismu měla zapojit, až když si bude jistá, že jsou vytvořeny předpoklady pro přijetí eura do dvou let od jejího vstupu do ERM II. Vstup ČR do ERM II bude představovat ve srovnání se současným kursovým režimem řízeného floatingu nový prvek, který může chování měnového kurzu významně ovlivnit. Jako problém přechodu na mechanismus ERM II se přitom jeví vhodné nastavení centrální parity.

5.4. Kritérium dlouhodobých úrokových sazeb

Kritérium dlouhodobých úrokových sazeb v současnosti ČR plní bez problémů. Ani orientační výhled na dalších několik let nenaznačuje problémy v této oblasti.

Předpokladem plnění kritéria je udržení důvěry finančních trhů v úspěšné dokončení reformy veřejných financí, která zajistí jejich dlouhodobou udržitelnost. V opačném případě by mohlo dojít ke zhoršování mezinárodního ratingu ČR, zvýšení rizikové premie u vládních obligací, a tím k růstu dlouhodobých úrokových sazeb. V krajním případě by mohl růst vést nad referenční hodnotu.

5.5. Hodnocení

Existuje řada ukazatelů hovořících pro relativně rychlé přijetí eura. Do této skupiny patří zejména vysoká míra otevřenosti české ekonomiky, velká obchodní i vlastnická provázanost s eurozónou a dosažení konvergence v míře inflace i v nominálních úrokových sazbách.

Vedle této skupiny však také existují ukazatele, které v minulosti pro Českou republiku vyznívaly spíše nepříznivě, ale v posledních letech vykazují zlepšení.

Jednoznačně lze za pozitivní označit další postup reálné ekonomické konvergence v České republice včetně mírného přiblížení cenové hladiny k odpovídající úrovni v eurozóně. Nelze opomenout také dosažení vysoké míry stability bankovního systému a částečné zlepšení podmínek podnikání. Řadí se sem i úroveň HDP na obyvatele, kde se Česká republika pomalu blíží nejméně vyspělým zemím měnové unie.

Nedostatečná je sladěnost s ekonomikou eurozóny, která by však mohla zvyšovat náklady

plynoucí ze ztráty vlastní měnové politiky ČR. Velkým problémem z hlediska pružnosti ekonomiky a jejího přizpůsobení se ekonomickým šokům nadále zůstává trh práce. Je pro něj charakteristická relativně vysoká dlouhodobá a strukturální nezaměstnanost a nízká regionální mobilita. Ačkoliv v poslední době došlo k částečným pozitivním změnám, kupříkladu formou zpřísnění podmínek nároků na podporu v nezaměstnanosti a registrací na úřadech práce či usnadnění zakládání podniků, pořád to není optimální. Velkým problémem jsou také náklady na propouštění z pracovních poměrů na dobu neurčitou s krátkým trváním. Ty zůstávají v mezinárodním srovnání relativně vysoké a ani nový Zákoník práce platný na rok 2007 tento stav výrazně nezmění. Zvýšení pružnosti trhu práce se tak stává jedním z problémů, jež je v následujícím období nevyhnutné řešit.

Na základě výše uvedených skutečností v souladu s dříve schválenou Strategií přistoupení České republiky k eurozóně doporučilo Ministerstvo financí a Česká národní banka vládě ČR, aby Česká republika neusilovala o vstup do mechanismu ERM II v průběhu roku 2007.

To znamená také posun potenciálního přijetí ČR do eurozóny za původně uvažovaný horizont let 2009 až 2010.

Ačkoliv jde o nechtěný a nepříznivý posun, je jasné, že dosud nebylo vytvořeno takové prostředí, aby ČR mohla po dvou letech od vstupu do ERM II splnit stanovené podmínky pro vstup do eurozóny. Také by nebyla schopna v dostatečné míře realizovat výhody z přijetí eura. Momentální zhoršující se střednědobý výhled veřejných financí však nenaplnuje záměry Strategie pro přístup k eurozóně nejen ve smyslu splnění konvergenčních kritérií, ale taktéž z hlediska zajištění střednědobé vyrovnanosti a dlouhodobé udržitelnosti veřejných rozpočtů.

Doporučení vstupu v budoucnosti je proto podmíněno zejména jasným plánem reformy veřejných financí a dalšími reformami směřujícími ke zvýšení pružnosti české ekonomiky, zejména pružnosti trhu práce. Rozhodnutí o datu vstupu do ERM II a následně o přijetí eura tak musí být učiněno až v návaznosti na dosažený pokrok v přípravě a zejména implementaci těchto reforem.

Z hlediska budoucího splnění maastrichtského kritéria cenové stability v situaci, kdy je toto kritérium ze strany institucí EU vykládáno velmi striktním způsobem, je žádoucí, aby během účasti v ERM II nedocházelo k významným proinflačním úpravám nepřímých daní.

I za splnění tohoto předpokladu však bude zřejmě nutné, aby ČNB přistoupila ke snížení inflačního cíle na hodnotu umožňující s vysokou mírou pravděpodobnosti splnit kritérium cenové stability. Vhodné načasování tohoto kroku je v kompetenci České národní banky a bude se rovněž odvíjet od dosaženého pokroku reformem směřujících k přijetí eura.

5.6. Porovnání plnění kritérií konvergence mezi Slovinskem a Českou republikou

Slovinsko neboli Republika Slovinsko je středomořský stát v jižní Evropě. Vznikl v roce 1991 po rozpadu bývalé Jugoslávie. Patří dnes k nejbohatším zemím, které v 90. letech 20. století prodělaly transformaci od plánovaného hospodářství k tržní ekonomice. Zdejší HDP na obyvatele činí 84% průměru EU.

Slovinsko je jednou z 10 zemí, které v roce 2004 přistoupily k Evropské unii. Je současně první z těchto zemí, které vstoupily do eurozóny. Slovinsko zavedlo euro k 1. lednu 2007.

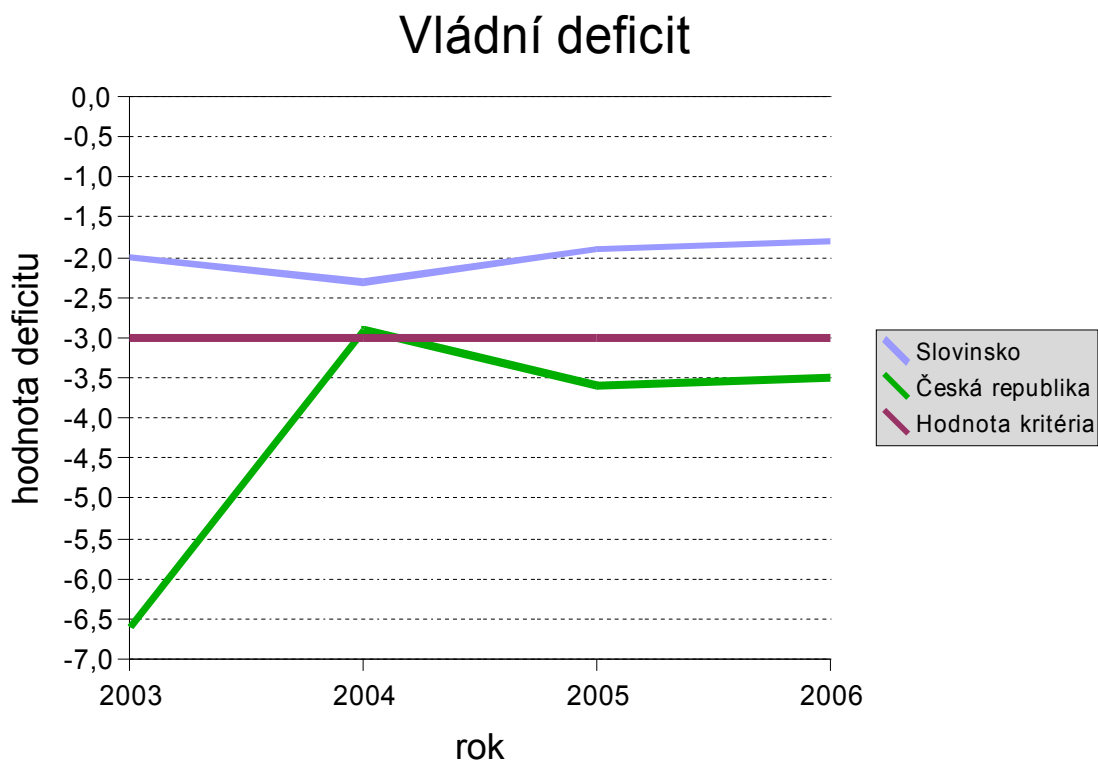
Po splnění kritérií konvergence vstoupilo 28. června 2004 do ERM II systému a centrální parita byla 239,640 slovinských tolarů k euru.

Pro porovnání průběhu plnění konvergenčních kritérií ve Slovinsku a České republice použijeme následující tabulky a grafy.

Tabulka č.5 : Deficit vládního sektoru

	2003	2004	2005	2006
Slovinsko	-2,0	-2,3	-1,9	-1,8
Česká republika	-6,6	-2,9	-3,6	-3,5
Hodnota kritéria	-3,0	-3,0	-3,0	-3,0

Graf č. 1

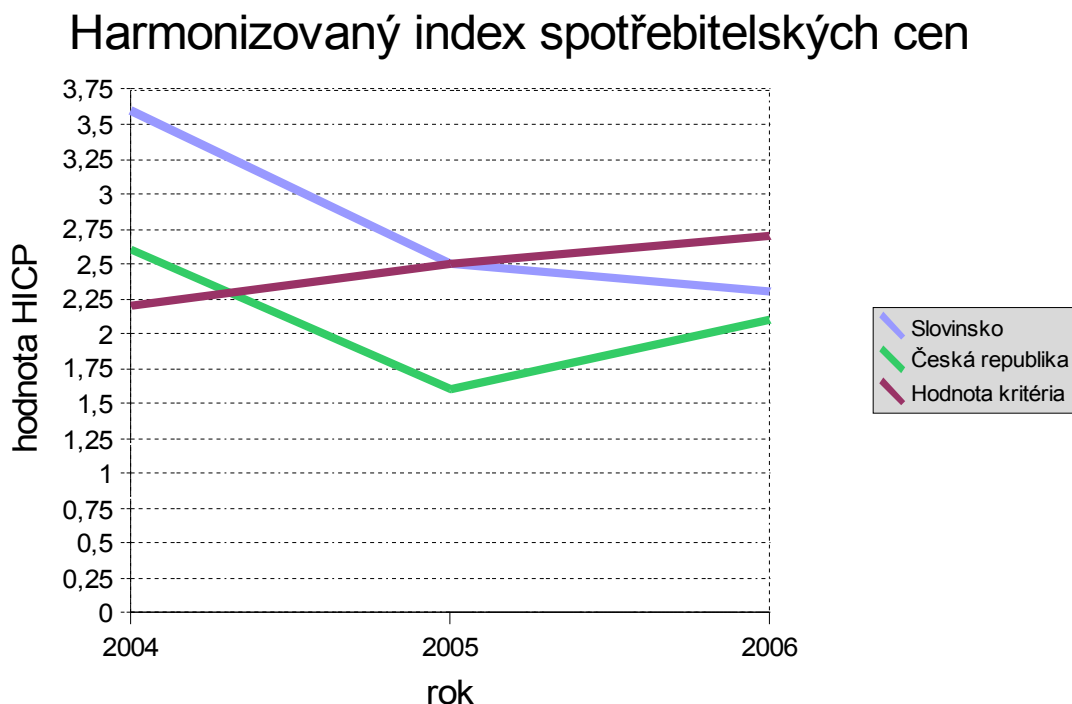
Pokud se podíváme na tabulku a graf, ve kterém porovnáváme údaje z ČR a Slovinska, jež byly dosaženy v letech 2003 – 2006, zjistíme následující skutečnosti :

Hodnota kritéria konvergence vládního deficitu je stanovena na úrovni -3%. Česká republika dlouhodobě dané kritérium nespĺňuje a pohybuje se nad touto úrovní. Pouze v roce 2004 ho splnila, ale jen na krátkou dobu. To je také důvod, proč ČR neplní kritéria konvergence. Predikce do příštích let ukazují, že by dané kritérium mohla začít plnit v roce 2009 až 2010. To posouvá také termín přijetí eura. Naproti tomu Slovinsko toto kritérium bez problému dlouhodobě splňuje. Průběh křivky kopírující vývoj vládního deficitu je rovnoměrný bez větších výkyvů. Podle toho lze předpokládat, že vývoj bude nadále na přibližně stejné hranici. Samozřejmě pokud nenastanou nepředvídatelné okolnosti, které by výrazným způsobem ovlivnily ekonomiku státu. Z toho vyplývá, že by pro Slovinsko nebylo problémem plnit dané kritérium konvergence i nadále.

Tabulka č.6 : Harmonizovaný index spotřebitelských cen

	2004	2005	2006
Slovinsko	3,6	2,5	2,3
Česká republika	2,6	1,6	2,1
Hodnota kritéria	2,2	2,5	2,7

Graf č. 2

Harmonizovaný index spotřebitelských cen neboli míra inflace.

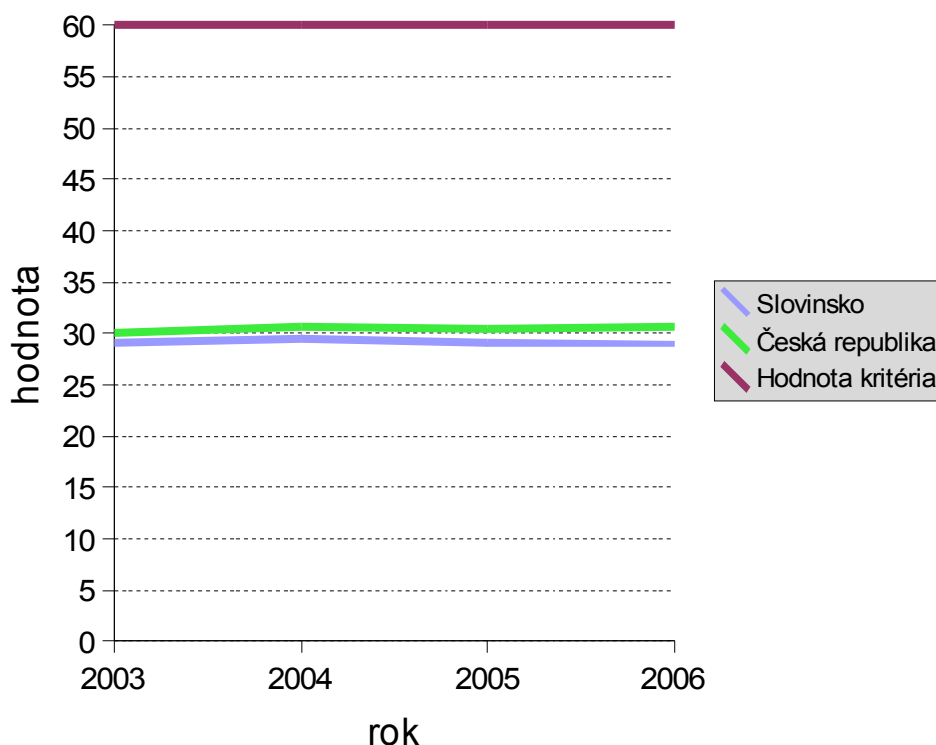
Kritérium cenové stability dlouhodobě Česká republika plní bez problémů. Toto kritérium nemá pevně stanovenou hranici, jak je tomu u kritéria vládního dluhu či deficitu, ale mění se v závislosti na čase. To může na jedné straně ulehčit jeho plnění pro ostatní země, jelikož se hodnota kritérií odvíjí od hodnot míry inflace tří zemí s nejnižší dosaženou inflací, na druhé straně to však může být o to těžší. Podle predikcí by neměl být problém pro Českou republiku plnit toto kritérium i nadále. Pro Slovinsko bylo toto kritérium problematictější a právě jeho plnění, či přesněji řečeno neplnění, ho zdržovalo v přijetí eura. Až po splnění tohoto kritéria mohlo Slovinsko uvažovat o zavedení eura. To bylo přijato, jak již bylo uvedeno výše, k 1. lednu 2007.

Tabulka č.7 : Vládní dluh

	2003	2004	2005	2006
Slovinsko	29,1	29,5	29,1	29
Česká republika	30,1	30,7	30,4	30,6
Hodnota kritéria	60	60	60	60

Graf č. 3

Vládní dluh v % HDP

Kritérium vládního dluhu.

Hodnota kritéria vládního dluhu je nastavena na hranici 60% HDP. Dalo by se říci, že je nastaveno tak trochu benevolentně. Evropské státy proto nemají problém s plněním tohoto kritéria. Pokud porovnáme křivku, která popisuje vládní dluh v České republice, s křivkou, která popisuje vládní dluh ve Slovinsku, jsou si velmi podobné. Mají shodný průběh na přibližně stejné úrovni. Do budoucna by neměl být problém ani pro jednu ze zemí plnit toto kritérium.

Jestliže tedy shrneme výsledky porovnání výsledků Slovinska a České republiky při plnění konvergenčních kritérií v minulých letech, dojdeme k tomuto závěru :

V plnění dvou ze tří kritérií (kritérium vládního dluhu a míra inflace) je Česká republika přinejmenším na podobné úrovni jako Slovinsko, ba dokonce co se týká míry inflace, dosáhla Česká republika v letech 2004 a 2005 výrazně lepších výsledků a zůstala lepší ještě i v roce 2006, i když už jen nepatrně. Zásadním problémem tedy pro Českou republiku zůstává jen jediné kritérium, a tím je vládní deficit. Právě kvůli neplnění tohoto kritéria se posunul termín přijetí eura oproti původnímu plánu. Proto by snižování vládního

deficitu měla být v následujícím období věnovaná zvýšená pozornost ze strany vlády i České národní banky.

6. Měnová unie a euro

Dne 1. ledna 1999 se euro stalo společnou měnou pro jedenáct států EU (Německo, Francie, Itálie, Španělsko, Portugalsko, Rakousko, Nizozemsko, Belgie, Lucembursko, Finsko a Irsko). Dvanáctým státem, který přijal euro, bylo Řecko a přijalo jej k 1. lednu 2001. Euro však bylo zavedeno pouze v bezhotovostní formě. Toto přechodné období bylo ukončeno dne 1. ledna 2002, kdy byly v těchto státech zavedeny bankovky a mince. Národní měny přestaly ve většině států platit již ke konci února 2002. Dne 1.1. 2007 bylo euro zavedeno ve Slovinsku. Na rozdíl od předchozích členů eurozóny bylo k jednomu datu zavedeno jak bezhotovostní euro, tak bankovky a mince (tzv. scénář Big Bang neboli velký třesk). Euro je tedy společnou měnou pro více než 315 milionů Evropanů.

Bankovky a mince mají standardní podobu. Bankovky jsou pro všechny země stejné. Mince mají pro všechny země stejný rozměr, hmotnost, sílu, tvar, provedení hrany, jednu stejnou (tzv. evropskou) stranu s uvedením hodnoty a budou zhotoveny ze stejného materiálu. Druhá strana (tzv. národní) je v jednotlivých zemích různá. To však nemá vliv na použití mincí v jiných zemích eurozóny.

Měnová jednotka euro má mezinárodní zkratku EUR. Jako symbol používá stylizované řecké písmeno epsilon, jež má symbolizovat počátky evropské civilizace a zároveň i počáteční písmeno evropského kontinentu, čímž odráží evropský charakter měny. Dvojitá vodorovná čára uvnitř tohoto písmene symbolizuje stabilitu nově vznikající měny.

6.1. Vznik nových institucí

Vytvoření Hospodářské a měnové unie a zavedení společné evropské měny – eura – vedlo k vytvoření nových institucí. Mezi nejdůležitější patří Evropská centrální banka a Evropský systém centrálních bank.

Evropská centrální banka

Evropská centrální banka byla založena 30. března 1998, má právní subjektivitu podle mezinárodního veřejného práva a 1. ledna 1999 přebírá odpovědnost za zavedení a prosazování jednotné evropské měnové politiky. ECB je zcela nezávislá. Jedním

z nejdůležitějších úkolů ECB je udržovat stabilitu cen, na níž závisí kupní síla eura. Cenová stabilita je definována jako meziroční růst spotřebitelských cen menší než dvě procenta. Dále ECB odpovídá za stanovení a dodržování měnové politiky eurosystému, provádění operací v cizích měnách, udržování a řízení oficiálních měnových rezerv států, jež jsou zapojeny do eurosystému, vydávání bankovek eurosystému, stanovení úrokové sazby a zajišťování bezporuchového fungování platebního systému. Shromažďuje také statistické informace potřebné k sledování vývoje v bankovním a finančním sektoru. Sídlem Evropské centrální banky je Frankfurt nad Mohanem.

Evropský systém centrálních bank

Evropský systém centrálních bank je složen z Evropské centrální banky a centrálních bank dvaceti sedmi členských států Evropské unie. Úkolem ESCB, který na rozdíl od ECB a národních centrálních bank nemá právní subjektivitu, je definovat a uskutečňovat měnovou politiku společenství, provádět devizové operace, spravovat oficiální rezervy cizích měn členských států a podporovat hladký chod platebních systémů. Přispívá také k doзору nad úvěrovými institucemi a dbá na stabilitu finančního systému. Zvláštní postavení v Evropském systému centrálních bank mají centrální banky členských států, které se nezúčastní hospodářské a měnové unie. Jsou jimi centrální banky Dánska, Švédska a Spojeného království a dvanácti nových členských států unie. Tyto centrální banky mohou nadále provádět vlastní měnovou politiku, což je důvodem, proč se nepodílejí na rozhodování a uskutečňování jednotné měnové politiky Eurosystemu.

6.2. Postup při zavedení eura

Jednotlivé kroky pro zavedení eura je nutno zmapovat a rovněž se na ně připravit v předstihu, a to nejenom v rámci ČNB, ale také v rámci celé ekonomiky ČR. Zavedení eura nelze chápat izolovaně jako prostou výměnu oběživa, neboť se jedná o celonárodní proces, který je závislý v řadě ohledů na politickém rozhodnutí vlády ČR a orgánů EU.

V rámci přípravy na zavedení eura bylo nutné rozhodnout se pro jeden ze tří scénářů, které pro zavedení eura existují podle právních předpisů Evropské unie:

1. Scénář s využitím přechodného období (tzv. madridský scénář), tedy zavedení eura nejprve v bezhotovostní a později i v hotovostní podobě. Tímto způsobem zavedlo euro

dvanáct z původních patnácti členských států Evropské unie.

2. Jednorázový přechod na euro (tzv. „velký třesk“ – Big Bang), tedy zavedení eura zároveň v bezhotovostní i hotovostní podobě. Tento způsob zavedení eura zvolilo Slovinsko.

3. Jednorázový přechod na euro s využitím „fáze postupného zrušení“ (tzv. „Phasing-Out“)
Česká republika se po důkladném zvažování těchto tří možností rozhodla pro jednorázový přechod na euro, tedy bezhotovostně i hotovostně k jednomu datu. Tento scénář je jednodušší a také méně nákladný, neboť stačí jen jedna informační kampaň a jedna úprava legislativy, informačních systémů a finančních výkazů. I v tomto směru tedy bude ČR moci čerpat ze zkušeností Slovinska, které tento scénář v současné době již realizuje.

V roce 2005 ČNB zveřejnila materiál „Přehled hlavních úkolů v oblasti působnosti ČNB a nástin dalších úkolů v souvislosti se zavedením eura v ČR“, který mapuje hlavní úkoly centrální banky v oblasti institucionálního, technicko – organizačního a legislativního zabezpečení zavedení eura.

Gesce za proces zavedení eura byla svěřena do rukou Ministerstva financí, ČNB je jedním z klíčových partnerů procesu. Byla zřízena Národní koordinační skupina (NKS) a v jejím rámci ustaveno 6 pracovních skupin pro jednotlivé oblasti přechodu. Jedná se o pracovní skupiny pro

- finanční sektor - gesce ČNB
- komunikaci - společná gesce ČNB a MF ČR
- informatiku a statistiku – gesce Ministerstvo informatiky ČR
- legislativu – gesce Ministerstvo spravedlnosti ČR
- nefinanční sektor a ochranu spotřebitele – gesce Ministerstvo průmyslu a obchodu
- veřejné finance a veřejnou správu – gesce Ministerstvo financí ČR ³

³ http://www.cnb.cz/www.cnb.cz/cz/mezinarodni_vztahy/cr_eu_integrace/index.html

Úlohou Národní koordinační skupiny bylo připravit Národní plán zavedení eura, který schválí vláda ČR a v dalších letech bude pravidelně aktualizován. Tento plán je dokončen a měl by být vládou schválen na počátku dubna 2007.

ČNB je zapojena do spolupráce ve všech oblastech. Z oblasti finanční se musí připravit na postupné převedení pravomocí k rozhodování o měnové politice ČR na ECB, převést všechny devizové rezervy na ECB a splácet také podíl na kapitálu ECB. (Zatím jsme splatili 5,6 milionů EUR, což činí 7 % z podílu ČR na kapitálu ECB). Bude se účastnit vytváření právního předpisu, který ošetří zavedení euro. Měla by se také podílet na novelizaci zákona o ČNB. V něm by měla být specifikována plná integrace do ESCB a formulace cílů ČNB v souladu se Smlouvou a Statutem ESCB/ECB, resp. s Evropskou ústavou. Měly by v ní být rozčleněné úkoly, které bude ČNB plnit v rámci ESCB a kterými bude pověřena v ČR. Bude nutné také vymezit škálu působnosti ČNB, jelikož většina rozhodovacích pravomocí přejde na ECB a jiné orgány EU. Samozřejmě je v ní také nutno ošetřit povinnosti ČNB vůči ESCB.

Měla by dále zpracovat plán pro výměnu oběživa, vybrat návrh na národní stranu mincí, podat návrh na stanovení potřebného objemu mincí a bankovek a nechat si ho schválit ECB. ČNB by s ní také měla jednat o tisku některých hodnot bankovek.

Dále by ČNB měla spolupracovat na kampani před zavedením eura a informovat o bližším postupu jeho zavádění. V rámci logistiky by měla rozhodnout o způsobu uskladnění EUR, způsobu a harmonogramu ničení Kč, o úpravě přepravních vozidel podle požadavků ECB a množství dalších dílčích činností.

6.3. Výhody a nevýhody spojené se zavedením jednotné měny

Předpokládané výhody zavedení jednotné měny v ČR:

- účast na formulaci a realizaci společné měnové politiky
- disciplinační vliv na hospodářskou politiku - zejména požadavek střednědobých vyrovnaných veřejných rozpočtů a požadavek provádění strukturálních reforem podporujících dlouhodobě udržitelný hospodářský růst
- snížení transakčních nákladů - národní měna se stane součástí jednotné měny téměř celé Evropy, což povede k podstatnému snížení nákladů na směnu měn a přeshraničních transferů jak v obchodním styku podnikatelů, tak i v turistice, bude

možné provádět platby v celosvětovém měřítku, protože euro patří mezi jednu ze tří světových měn (vedle USD a japonského jenu)

- eliminace kursového rizika vůči zemím EU
- snížení rizika vzniku měnových turbulencí
- vyšší cenová transparentnost - spotřebitelé budou mít možnost snadného porovnání cen v jednotlivých členských státech; firmy mohou snadněji porovnat své náklady, což posílí konkurenci, která by měla přinést snížení cen;
- snížení rizikové prémie a stabilizace dlouhodobých úrokových sazeb - předpokládané posílení kursové stability povede na úrovni firem k levnějšímu financování

Hlavní výzvou pro podnikatelskou sféru působící v rámci jednotné měny euro bude zvýšená intenzita konkurenčního prostředí.

Přechod ČR na euro nebude v budoucnu znamenat zdražování či znehodnocení úspor.

Dojde pouze k přepočtu cen, úspor, platů, důchodů a dalších veličin z Kč na euro na základě pevně stanoveného kursu (tzv. koeficientu). Na druhé straně či v okamžiku přechodu z koruny na euro bude jedním z úkolů státní správy monitorovat cenový vývoj a zabránit možným snahám některých výrobců, obchodníků či poskytovatelů služeb o jeho případné zneužití k jednostranným cenovým úpravám směrem vzhůru.

Česká koruna tedy ještě po několik let po vstupu do Evropské unie zůstane zákonným platidlem na území ČR. Paralelně s procesem zavedení eura bude probíhat komplexní informační kampaň ČNB k této problematice, tak aby občané ČR byli včas a správně informováni o chystaných změnách.

Zpočátku nebyly ve státech Evropské unie názory na přijetí jednotné evropské měny shodné a někteří politici se proti němu stavěli kvůli obavám z možných rizik a negativních vlivů na národní ekonomiky. K nejvýznamnějším odpůrcům eura patřila například britská premiérka Margaret Thatcherová. Ani tito odpůrci však nedokázali zastavit vývoj směřující k vytvoření jednotné měnové unie, která měla podle předpokladů významně přispět k hospodářskému rozvoji EU. I když se ne všechna očekávání zcela naplnila (například prognóza, že se euro do tří let stane významným konkurentem amerického dolaru jako

světová rezervní měna), je zavedení eura v naprosté většině případů hodnoceno pozitivně a další ekonomický rozvoj si dnes lze bez této měny jen těžko představit.

Mezi laickou i odbornou veřejností u nás se v současnosti objevují dva protikladné názory : na jedné straně odpůrci eura nastolují otázku, zda by nebylo vhodné zavedení eura ještě jednou zvážit, na druhé straně se některým příznivcům jednotné měny zdá postup České republiky příliš pomalý v porovnání s ostatními zeměmi, které vstoupily do EU spolu s námi.

Co se týká první otázky, odpůrci eura se opírají o negativní názory části obyvatelstva v zemích, kde již bylo euro zavedeno, a argumentují také postojem zemí tří zemí z původní evropské patnáctky - Švédska, Dánska a Velké Británie. Tyto tři země, které zatím euro nezavedly a ponechaly si své měny, mají totiž se svými rozpočty relativně menší problémy než ostatních dvanáct zemí s jednotnou měnou . V této souvislosti je však třeba uvést, že Česká republika přijala závazek zavést euro už ve své přístupové smlouvě k EU, takže se zavedení eura v tomto kontextu dá jen těžko zpochybnit.

Problém urychlení či naopak zpomalení integrace do měnové unie také nemá jednoznačné hodnocení. Nesporně Česká republika zatím nesplnila jedno z konvergenčních kritérií. Faktem však je, že některé země (např. Slovenská republika) postupují rychleji a již vstoupily do kursového mechanismu ERM II, zatímco ČR vstup zatím odložila. Na druhé straně by mohl tento odklad poskytnout naší zemi relativní výhodu tím, že může sledovat postup zavedení eura ve Slovinsku jako první zemi bývalého východního bloku a poučit se ze slovinských zkušeností. Proto je právě Slovinsko aktuálně v centru pozornosti mnohých českých odborníků a institucí.

Nevýhody a rizika spojená se zavedením jednotné měny:

- nebezpečí přelévání zdrojů z oblastí s nižší produktivitou do oblastí, kde je produktivita vyšší
- směnný kurs a úrokové sazby nebude možné používat jako nástroj obchodní a měnové politiky
- nové náklady pro podniky spojené s adaptací na euro včetně nákladů na přípravu managementu a zaměstnanců, informovanost klientů, informační materiály, zpracování dat atd.

7. Závěr

Evropské státy a spolu s nimi i Česká republika se v současnosti nacházejí právě uprostřed období významných politických a hospodářských změn. Vznik Evropské unie byl reakcí na situaci po dvou světových válkách a následné hospodářské krizi, kdy Evropa ztratila své výsadní postavení ve světové ekonomice. Proto se evropské státy rozhodly vytvořit společenství, které by usilovalo o další hospodářský a společenský růst ve vzájemné úctě a míru, a zvýšit tak výkonnost a konkurenceschopnost evropského hospodářství. Tato myšlenka našla v Evropě odezvu a počet členů Evropské unie se postupně rozrůstal z původních šesti na dnešních dvacet sedm členů. Dalším krokem na cestě k vytvoření jednotné a hospodářsky silné Evropy by měl být vznik měnové unie a zavedení jednotné, silné a bezpečné měny eura.

Česká republika oficiálně požádala o členství v Evropské unii v roce 1996 a po úspěšně zvládnutém přístupovém procesu se stala spolu s dalšími státy 1.května 2004 členem EU. Česká národní banka měla v tomto přístupovém procesu nezastupitelnou úlohu: úzce spolupracovala s Evropskou centrální bankou a podílela se na plnění přístupových kritérií především vytvořením podmínek pro dosažení dlouhodobé cenové stability.

Po přistoupení České republiky k Evropské unii se ČNB stala součástí Evropského systému centrálních bank, a i když zatím uskutečňuje samostatnou měnovou politiku, musí ji provádět tak, aby byla v souladu se zájmy jednotného evropského trhu. Zároveň se aktivně zúčastňuje v rámci ESCB debat o měnové politice a poskytuje jí své poznatky a prognózy o vývoji české ekonomiky. Má své významné úlohy také v rámci Národního plánu zavedení eura, který byl vypracován s cílem všestranně se připravit na zavedení jednotné měny v ČR. ČNB se zde zaměřuje hlavně na finanční sektor a ve spolupráci s MF ČR i na komunikaci.

Další významná změna očekává Českou národní banku v souvislosti se vstupem ČR do měnové unie. Okamžikem vstupu skončí autonomie České národní banky v oblasti řízení měnové politiky, protože měnověpolitická rozhodnutí platná pro celou eurozónu bude přijímat Rada guvernérů Evropské centrální banky. Toto omezení pravomocí ČNB by však mělo vyvážit získání vlivu na rozhodovacím procesu v rámci Eurosystemu. Teprve další

vývoj však naznačí, kdy tato situace nastane, protože přesný termín vstupu České republiky do měnové unie zatím nebyl stanoven.

Tato práce měla za cíl zdokumentovat měnící se roli České národní banky v novém charakteru měnové politiky v EU a po přistoupení ČR do eurozóny. Jak ukazují závěry vyplývající z rozboru činnosti banky v jednotlivých obdobích, dostála Česká národní banka až doposud úspěšně všem požadavkům na ni kladeným. Lze tedy předpokládat, že bude stejně dobře zvládat i další úlohy, jež pro ni vyplynou z procesu integrace České republiky do Evropské unie až po začlenění do měnové unie a zavedení jednotné evropské měny – eura. Až budoucí vývoj však ukáže, zda a do jaké míry je tento optimistický předpoklad oprávněný.

8. Summary

European states and also the Czech Republic are at present in the middle of the period of significant political and economic changes. The rise of the European Union was the response to the situation after two world wars and subsequent economic crisis, when Europe lost its privileged position in the world economy. Therefore the European states decided to form the community, which would endeavor for another economic and social growth in mutual respect and peace and thus increase the performance and competitive strength of the European economy. This idea found response in Europe and number of members of the European Union grew gradually from the original six to the present twenty seven members. Further step on the way to form the unified and economically strong Europe should be the rise of the monetary union and introduction of the unified, strong and secure currency of Euro.

The Czech Republic asked officially for the membership in the European Union in 1996 and after the successful access process it became, together with other states, EU member on 1 May 2004. The Czech National Bank had the irreplaceable role in this access process: it cooperated closely with the European Central Bank and it participated in fulfillment of the access criteria in particular by forming the conditions for reaching the long-term price stability.

After accession of the Czech Republic to the European Union the Czech National Bank became the part of the European system of central banks and although it still carries out the independent monetary policy, it has to carry it out in accordance with the interests of the unified European market. At the same time it participates actively within ESCB in discussions on the monetary policy and it provides it with its information on the development of the Czech economy. It has its important roles also within the National Plan of Euro Introduction, which was drawn up with the aim to prepare multilaterally for introduction of the united currency in the Czech Republic. The Czech National Bank concentrates here mainly on financial sector and cooperation with the Ministry of Finance of the Czech Republic also on communication.

The Czech National Bank expects another significant change in connection with entry of the Czech Republic into the monetary union. At the moment of the entry the autonomy of the Czech National Bank in the field of monetary policy management will end, since the decision concerning the monetary policy valid for the whole Euro zone will be accepted by the Board of Governors of the European Central Bank. This limitation of competences of the Czech National Bank should be balanced by obtaining of influence on the decision-making process within the Eurosystem. Only the further development will indicate, when this situation will arise, since the exact term of the entry of the Czech Republic in the monetary union has not been stipulated yet.

The aim of this thesis was to document the changing role of the Czech National Bank in the new character of the monetary policy in EU and after accession of the Czech Republic into the Eurozone. As the conclusions arising from the analysis of bank activities in individual periods show, the Czech National Bank has met successfully all the requirements laid on it so far. Thus it may be supposed that it will deal with other tasks well either, the tasks, which will arise for it from the process of integration of the Czech Republic in the European Union after integration in the monetary union and introduction of the unified European currency – Euro. However only the future development will show, to which extent this optimistic assumption is justified.

Seznam zkratek :

CERTIS – systém mezibankovního platebního styku

ČNB – Česká národní banka

ECB – Evropská centrální banka

ECOFIN - Rada ministrů hospodářství a financí

ERM II – kursový mechanismus - The Exchange Rate Mechanism II

ES – Evropské společenství

ESCB – Evropský systém centrálních bank

EU – Evropská unie

HDP – hrubý domácí produkt

HICP - Harmonizovaný index spotřebitelských cen – Harmonised index of consumer prices

MF – Měnový fond, Ministerstvo financí

NKS – Národní koordinační skupina

Seznam tabulek :

Tabulka č. 1 : Harmonizovaný index spotřebitelských cen – vývoj v ČR v letech 2003 – 2009

Tabulka č. 2 : Míra inflace v % ve vybraných zemích EU – vývoj v letech 2003 – 2009

Tabulka č. 3 : Deficit sektoru vládních institucí – vývoj v ČR v letech 2003 – 2009

Tabulka č. 4 : Vládní dluh % HDP – vývoj v ČR v letech 2003 – 2009

Tabulka č. 5 : Deficit vládního sektoru – vývoj v ČR a Slovinsku v letech 2003 – 2006

Tabulka č. 6 : Harmonizovaný index spotřebitelských cen – vývoj v ČR a Slovinsku letech 2004 – 2006

Tabulka č. 7 : Vládní dluh – vývoj v ČR a Slovinsku v letech 2003 – 2006

Seznam grafů :

Graf č. 1 : Deficit vládního sektoru – vývoj v ČR a Slovinsku v letech 2003 – 2006

Graf č. 2 : Harmonizovaný index spotřebitelských cen – vývoj v ČR a Slovinsku v letech 2004 – 2006

Graf č. 3 : Vládní dluh – vývoj v ČR a Slovinsku v letech 2003 – 2006

Přehled použité literatury :

REVENDA, Zbyněk. Centrální bankovníctví. 2.vyd. Praha : Management Press, 2001. 782 s. ISBN 80-7261-051-1.

REVENDA, Zbyněk. Peněžní ekonomie a bankovníctví. 3.vyd. Praha : Management Press, 2000. 634s. ISBN 80-7261-031-7.

JÍLEK, Josef. Peníze a měnová politika. 1.vyd. Praha : Grada Publishing, 2004. 742s. ISBN 80-247-0769-1.

HAD, M., STACH, S.,URBAN, L. Česká republika v Evropské unii : členství, přínosy, výzvy. 1.vyd. Praha : Linde Praha, 2006. 200s. ISBN 80-7201-611-3.

WWW stránky :

www.cnb.cz/cz/index.html

<http://www.ecb.int/ecb/html/index.cs.html>

<http://finweb.ihned.cz/>

<http://europa.eu.int/eur-lex/lex/cs/index.htm>

<http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/>

<http://www.euractiv.com/en/HomePage>

<http://www.bsi.si/en/default.asp>

http://ec.europa.eu/index_cs.htm

<http://www.finance.cz/evropska-unie/>